

ПОДГОТОВКА И НАЗНАЧАВАНЕ НА ЕКСПЕРТИЗА

В НПК са посочени изрично случаите, при които назначаването и извършването на съответната съдебна експертиза е задължително. Във всички останали случаи се разрешава конкретно въпросът за назначаване на съответна съдебна експертиза въз основа на всеобхватен анализ на събраните доказателства.

Преди още да е решил въпроса за назначаването на експертизата, следователят е длъжен да изясни дали в дадения момент науката е в състояние да отговори на интересующите го въпроси. Например преди няколко години въпросът за половата принадлежност на петно от кръв не можеше да бъде разрешен поради липса на научно разработена методика за установяване на пола на лицето по кръвта. Сега на този въпрос съдебните медици могат да дадат отговор.

Решаването на въпроса за момента на назначаването на експертизата се определя, като се изхожда от обстоятелствата на конкретното дело. Във всеки случай тя трябва да се назначава непосредствено след събиране на всички необходими за изследването обекти. Своевременното назначаване на съдебната експертиза предпазва от излишно протакане на разследването и от възможно разваляне или повреждане на обектите за изследване. Така например незабавно трябва да се назначи съдебномедицинска експертиза на труп, съдебно-химическа и съдебно-стокова експертиза на прясно месо, прясна риба и други бързо развалящи се продукти.

Щом реши, че е необходима да се назначи съдебна експертиза, следователят трябва да извърши следната подготвителна работа :

1. Да събере, подбере, запази и приготви за изпращане обектите за експертно изследване.
2. Да избере експертното учреждение или експерта.
3. Да оформи процесуално назначаването на експертизата: да изготви постановление, да запознае обвиняемия, а при нужда и други участници в процеса с постановлението за назначаване на експертизата и да вземе отношение към направените заявления и

искания.

4. Да изпрати постановлението за назначаването на съдебната експертиза на експертното учреждение или на експерта.

За да бъде експертизата успешна, следователят трябва да събере и предостави на експерта необходимите за изследване обекти. Те могат да бъдат получени при провеждането на различни следствени действия — огледи, претърсвания и изземвания, следствени експерименти, разпити, получаване на образци за сравнително изследване и др. Много често при извършването на дадено следствено действие не се цели да се съберат обекти за бъдещото експертно изследване. Обаче понякога следователят провежда специално само за целите на бъдещото експертно изследване едни или други следствени действия, особено получаване на образци за сравнително изследване, огледи и претърсвания и изземвания. В такива случаи е полезно привличането в помощ на следователя на специалист, който със своите специални знания може да окаже помощ в търсенето, откриването, фиксирането, изземването и подбирането на едни или други предмети или документи, които ще служат като обекти на експертното изследване.

Обекти на експертното изследване могат да бъдат не само, получените в процеса на следствените действия, но и обектите, получени от различни лица — от пострадалите, от представители на различни организации и предприятия, от представители на обществеността и др. Подготвяйки се за назначаване на експертизата, следователят трябва да проведе предварително изследване на намиращите се у него предмети или документи, за да определи кои именно от тях ще бъдат необходими за експертното изследване — например от големия брой документи, иззети при разследването на присвояване на държавно, или обществено имущество, да избере онези документи, които засягат финансово-стопанската дейност на заподозрените, да събере документи, написани от определено лице или подправени по един или друг начин. Голяма помощ на следователя може да окаже специалистът в провеждането на предварителното изследване и в отбирането на необходимите обекти.

Важна задача за следователя е изборът на експертното учреждение или на експерта и формулирането на въпросите. Следователят трябва да познава системата на местните и централните експертни учреждения или самите експерти, да бъде осведомен за съвременното състояние на експертната практика и възможностите за решаване от експертизата на едни или други проблеми. Чл. 70, ал. II НПК дава право на обвиняемите лица също така да предлагат за назначаване посочени от тях лица за извършване на

експертиза. Следователят има право да отхвърли такова искане, обаче трябва да се мотивира писмено. Имайки на свое разположение достатъчни по количество и качество обекти и избирайки съответното експертно учреждение или експерт, следователят издава постановление за назначаване на експертизата. В това постановление трябва да се посочи основанието за назначаване на експертизата, т. е. обстоятелствата, които пораждат нейната необходимост.

Пълнотата, обективността и обосноваването на експертното изследване зависят от качеството на обектите. То се определя до голяма степен от това, доколко квалифицирано са били проведени следствените действия, в резултат на които са били открити следи и други веществени доказателства, подлежащи на експертно изследване, доколко ефективно е била използвана помощта на специалистите, доколко успешно са били приложени различните научно-технически способности и средства, които позволяват да се открият и зафиксират следите и другите веществени доказателства.

За да бъдат експертното изследване и заключение достоверни, пълни и обективни, трябва да бъде осигурена несъмненост на произхода на обектите на изследването, т. е. да се установи достоверно, че за изследване са изпратени именно онези следи и други веществени доказателства, онези образци за сравнително изследване, които са били открити *или получени* при провеждане на следствените действия или са предадени от някои от участниците в наказателния процес или от други лица и които по мнението на следователя трябва да бъдат обект на изследването.

Тази несъмненост за произхода на обектите, събрани за изследване, се осигурява от спазването на установените от закона правила за фиксирането, изземването и запазването им. Те трябва да бъдат открити, огледани, иззети и описани в присъствието на поемни лица, а в необходимите случаи — и фотографирани или откопирани чрез снемане на отпечатъци, отливки и др., опаковани и запечатани.

Във встъпителната част на постановлението се посочва кога, къде и кой съставя постановлението, по кое предварително производство, срещу кого се провежда и по кой текст от НК.

В описателната част на постановлението трябва да се посочат обстоятелствата, които имат отношение към предмета на експертизата — сведение за мястото, времето и условията на откриване на подлежащите на изследване обекти, техния произход и

пазене, условията за получаването на образците, сведения за личността на заподозрения или обвиняемия или други данни.

В резолютивната част на постановлението се посочва каква експертиза се назначава и се излагат въпросите към експерта. По същество те се предопределят от характера и границите на експертното изследване. Въпросите трябва да отговарят на определени изисквания: а) да произтичат от конкретните обстоятелства; б) да са поставени с оглед възможностите на съвременната наука и да са в пределите на научната компетенция на експерта; в) да не са от юридически характер; г) да бъдат конкретни, ясно и правилно формулирани, да нямат насочващ характер; д) да са изложени в определена логическа последователност. Ако следователят се затруднява да формулира въпросите, той трябва да се обърне към специалист, който да го посъветва как да състави въпросите. В такива случаи е полезно да се ползува съответната специална и справочна литература.

В резолютивната част на постановлението също трябва да бъде посочено учреждението, на което се възлага експертизата, или конкретното физическо лице — експерт, а след това подробно да бъдат изброени всички материали, предоставени на разположение на експерта. Следователят трябва, ако това е необходимо на експерта, да го запознае с материалите по делото, отнасящи се до предмета на експертизата. Обемът на запознаването на експерта с обстоятелствата по делото зависи от характера на всяко конкретно дело и се определя от следователя.

В постановлението трябва да бъде посочено наличието и състоянието на опаковката, запечатването или други мерки за опазване от повреди и подмяна на обектите за експертното изследване.

След обявяването на постановлението за назначаване на експертизата следователят трябва да запознае с него обвиняемия, а при необходимост — и другите участници в производството (пострадали, защитник и др.) и да им разясни тяхното право да участвуват в избора на експерт, в определянето на обектите за изследване и във формулирането на въпросите към експерта, а така също и да присъствуват с разрешение на следователя при извършване на експертизата.